

MARTA CARNICERO HERNANZ

MATRIOIXQUES

BARCELONA 2022

QUADERNS CREMA

Publicat per
QUADERNS CREMA
Muntaner, 462 - 08006 Barcelona
Tel. 934 144 906 - Fax. 934 636 956
correu@quadernscrema.com
www.quadernscrema.com

© 2022 by Marta Carnicero Hernanz
© d'aquesta edició, 2022 by Quaderns Crema, S. A.

Drets exclusius d'edició:
Quaderns Crema, S. A.

Il·lustració de la coberta de Leonard Beard

ISBN: 978-84-7727-659-3
DIPÒSIT LEGAL: B. 4503-2022

AIGUADEVIDRE *Gràfica*
QUADERNS CREMA *Composició*
ROMANYÀ-VALLS *Impressió i relligat*

PRIMERA EDICIÓ *març de 2022*

Sota les sancions establertes per les lleis,
queden rigorosament prohibides, sense l'autorització
per escrit dels titulars del copyright, la reproducció total o
parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment mecànic
o electrònic, actual o futur—inclouent-hi les fotocòpies i la difusió
a través d'Internet—, i la distribució d'exemplars d'aquesta
edició mitjançant lloguer o préstec públics.

A totes elles.

Per tu retorno d'un exili vell
com si tornés d'enlloc. I alhora et sé
terra natal, antiga claror meva,
i l'indret on la culpa es feia sang.

[...]

Per tu retorno d'un exili vell,
refugi contra tu, des d'on trair
la primera abraçada i on triar,
des de l'enyor, l'escanyall d'unes mans.

MARIA-MERCÈ MARÇAL

Retrobaré les mares que he perdut.
N'estic segura.

SÒNIA MOLL GAMBOA

MATA-RATES

Obres l'armariet; hi ha mata-rates de sobra. La vida et regala el que tants cops li has demanat, ¿o és que ho deies per dir? Te'l mires bé, una altra vegada. ¿És ell, segur? Durant un temps, l'hauries reconegut en la foscor més absoluta. Tampoc et cal ensumar-ne l'olor, ara, aquella olor dels animals que van pel món d'incògnit i s'hi transformen quan la vida els en dona l'opció. O potser sí: això et faria tornar boja, et donaria el valor que et falta per deixar de tremolar i agafar el mata-rates.

No és per la represàlia, que tremoles. Són els nervis. Piques coses et donarien més pau que el que estàs a punt de fer. Imaginar-te la neu caient des de dalt, amb el cel convertit en la carxofa gegant d'una dutxa infinita, n'és la versió inofensiva, la que intentes convocar quan a la nit tanques els ulls. Milers de volves lleugeres caient de dalt sense cap pressa. Però no és moment per a neu. T'hauràs de conformar amb ell sol d'ase dels cops, a fer-li pagar el preu de tots els altres. N'hi hauria d'haver prou.

És el que somiaves, ¿no? Encara és un miracle.

Massa cops te l'has imaginat entrant al restaurant, triant una taula. Amb la família, amb la resta d'animals, amb una amant que no saps si és pitjor que no en sàpiga res o que pugui imaginar-se, punt per punt, la mena de monstre que porta al costat. Massa cops t'has vist carregant-te'ls a tots: acabant amb ell, amb el sergent, amb el tinent, amb el seu comandant. Algú havia de fer-ho.

Però ha vingut acompanyat. Porta la dona. I una filla que deu tenir els anys de la Sara, més o menys. Una noia que, ella sí, segur, va ser volguda. I estimada, també.

Revises la comanda. Dues sopes. Preguntes de qui són. La noia i el pare, contesta la Ilària, mentre empeny la porta amb un plat a cada mà.

Aquest matí, a la cuina, el Tom t'ha ensenyat un diari. «¿Ho has vist? Al teu país...». Has mirat la foto i has fet que sí amb el cap; no has dit res més. Has pensat en els altres, els que no sortiran als noticiaris per falta de rang i que com ell, com tants altres, es passegen tranquil·lament a pocs quilòmetres d'on tu vas viure; els que tothom coneix però que tothom prefereix no assenyalar, ningú no jutjarà i has hagut de ser tu, dins del teu cap, qui condemnés a verí tantes vegades. «Al teu país—hi insisteix el company, mentre tu mentalment ja has començat a diluir el mata-rates a la sopa—, al teu país...». I el deixes parlotejar perquè ni el sents. La teva víctima, al teu somni d'avui, ja espera el sopar. Avui tornaràs a carregar-te-la.

Remenes sense pressa, fabulant. «Al teu país», hi torna el Tom, i et sacseja el retrat del cabró acabat de condemnar. Com si per ser *del teu país* l'haguessis de conèixer de vista, a ell i a tots els criminals de guerra que apareixen als diaris. També a aquest te l'hauries carregat si l'haguessis vist entrar. No n'hi ha prou, amb la presó dictada per un tribunal acostumat a sentir atrocitats. El dolor ha de tenir un preu. El patiment infligit vol agonia.

Si haguessis odiat abans potser ara ja ho tindries. Si haguessis odiat més i molt abans, com fan els homes, potser no series aquí, preparada per justificar el que estàs a punt de fer. Perquè són dues sopes, que enviaràs al menjador: dues. I la noia és innocent. No tot s'hi val.

Durant mesos vas perdre la memòria dels detalls i al seu lloc hi havia un dolor precís, lacerant, irresoluble. I llavors, més endavant, l'obsessió per reconstruir escrupolosament tot el que va passar, per buscar la venjança. La certesa de

trobar-te aquell botxí a l'altra banda del carrer, esperant el bus, sortint del vagó, entrant al restaurant per ocupar una taula. Deu ser per això que quan te'n vas al llit, quan el record torna a assetjar-te, somies confrontar-lo, acostar-t'hi amb la mirada fixa i un somriure cínic; preguntar-li a poc a poc «¿Te'n recordes, de mi?». Un dia ho faràs. És l'única manera.

Ho diu com un insult i el pitjor és que no ho sap. Perquè quan ens compara, la mama, l'està insultant a ell. No s'ha fixat que se la veu d'una hora lluny; que és transparent, com quan les malles noves, que a la botiga es veien bé, normals, gruixudes, et claregen les calces i vas fent el ridícul pel carer. Perquè la veu li transparenta l'odi, o la ràbia, que el papa hagi canviat. O que jo me li assembli.

No s'ha parat mai a pensar que tanta perfecció, que tant anar pel món omplint-se la boca amb Grans Conceptes (Dignitat! Esforç! Coherència!) no li ha servit per res. Perquè, al final, resulta que era humana. El papa calla, per tenir la festa en pau, però jo em moro de ganes de cridar-ho als quatre vents. I ella actua com tot si tot fos normalíssim quan a la nit arriba el moment de recordar-nos (amb aquella supèrbia disfressada de somriure, com volent dir «Tampoc caldria treure el tema») que necessita el sofà «Per allò de l'al·lèrgia». Com si d'un dia per l'altre, després de vint anys, el matalàs on dormia amb el papa se li hagués convertit en un vesper.

Perquè no ha tornat al llit, la mama, i no crec que pensi fer-ho. D'aquí a quatre dies, quan ella hagi marxat, el pis començarà a alenar com un animal viu. Com casa la Júlia: un dia hi pugues i la taula de vidre ja no hi és. I l'endemà, al rebedor, t'hi trobes uns cartrons i una catifa; al lavabo, un cactus de plàstic que quasi regaries i un joc de tovalloles amb tacte de nou, agafades d'uns ganxos amb ventosa. Les antigues, que penjaven rendides, com titelles per damunt la mampara, ja no hi són. I l'estora dels peus, amb aquella pudor de cosa humida, ja deu viure a un altre pis, en un bany nou.

MASSA MARE

Com si no fossin allà, feinejant, les veus del Tom i la Ilària t'arriben filtrades. Ha estat així des que vas arribar: les converses del voltant, que en una altra vida es colaven per no sé quina escletxa i et feien impossible llegir al bus, perdien l'eficàcia quan viatjaves. Fins i tot l'anglès, que en aquella època ensenyaves a l'escola, es trobava el pas barrat: era així quan et desplaçaves per plaer i és així ara. Només la llengua dels teus pares arribava a infiltrar-se; de vegades dubtes que, després de tants anys de no parlar-la—amb l'onerosa excepció de les trucades de rigor—, continuï sent la teva.

Tota ciutat europea amb vocació de gran urbs té, com a mínim, un bistròt elegant on anar a deixar-se veure, i aquest n'és un. Aquí, al cafè Essaouira (on la mestressa se'n surt prou bé a imposter l'accent quan insisteix a *fusionar* el receptari francès amb ingredients mediterranis), hi vas aprendre la cuina que ara fas. Aquí, també, vas decidir tancar la porta als sabors d'una altra vida. No hi ha ni mig record que salvaries de la crema, si amb quatre descàrregues d'electroxoc poguessis esborrar-te la memòria, però això t'ho guardes mentre t'afanyes a preparar la llet pel *pain perdu*. De *pain* d'aquest, per si de cas, tampoc no en tasses. Menjar depèn de què et faria explotar el cap.

Has ratllat la llimona i la taronja per posar-ne a la llet, que ja és al foc amb mel. De canyella en posaries si no haguessis d'olorar-la. Esperaràs que la llet sigui freda per xopar-hi el pa; tractaràs cada llesca com si fos la primera. També el pa és resultat del teu esforç, de la paciència i el temps abocats sobre la massa que un antic company va regalar-te, només

arribar, perquè la custodiessis com a un llegat viu. No havies treballat amb massa mare i en tenies cura com si t'ocupessis d'una planta estranya. L'alimentaves amb paciència i hi mantenies diàlegs que eren converses interiors, meravellada per l'habilitat d'aquella bèstia viva d'impulsar rebel·lions mudes en la foscor més absoluta.

Avui, que és tan part de tu que podries cuidar-te'n per l'olor, la notes bategar quan la veus créixer. I has après a celebrar la seva aroma tèbia com ella celebra la vida desbordant-se, sobreeixint, amplificant amb la memòria del temps el que les teves mans li han confiat i que no has dit a ningú altre.

La memòria de les mans és ben bé això: un codi heretat que no vols esborrar, la mena de llegat que tantes mans, abans, han sabut cultivar al marge del dolor d'haver nascut desposseïdes. És automàtica, mecànica; no passa pels records. Només així, despullada, ha sabut eludir la transmissió del patiment, concentrar l'ADN col·lectiu en cada gest precís. Et connecta amb les dones que t'han precedit amb un missatge tàcit.

Cuïnes per subsistir, perquè tu també has d'arribar a final de mes, però no hi ha res més allunyat de la mera subsistència. Hi ha rebel·lia, en el servei, en l'acte subversiu de celebrar la vida, en la recerca del plaer per damunt la imposició d'un regnat enganyós entre quatre parets: el teu ritual silent burla tots els controls per sumar-se al crit ofegat de tantes dones, diligentment sotmeses, que amb les mans ocupades, a la cuina, no feien altra cosa que pensar.

Acabarà marxant la mama, si això peta del tot, perquè va començar ella. I perquè el papa té aquí la consulta de fa anys. Que la cosa saltés per una història meva em fot bastant, però és que els sopars, a casa, podrien ser temari pels interrogatoris de la CIA. *Tercer grau 101: El cas Mas-Vilardaga*. Havia de petar, per una cosa o l'altra; era qüestió de temps. No penso sentir-me'n culpable.

Els sopars, amb interrogatori o no, són tema a part i depenen del dia. Últimament toca una germanor que no hi ha qui l'aguanti. Ahir mateix, en Jan va preguntar si podíem mirar *Modern Family* i es va guanyar el ja clàssic «No cal, Jan», embolicat, és clar, amb un gran somriure. ¿A qui volen enganyar? Som a l'altra punta de ser una *Modern Family*. El nostre superpoder és saber interpretar què volen dir quan callen. «No cal, Jan»: si rematen la frase amb el teu nom és que no cal ni que en parlem; ja pots plegar.

Per dinar no sé què fan, quan jo no hi sóc, però la taula, per sopar, la parem a la cuina. De tant en tant se'ls acut organitzar una nit temàtica i ens plantifiquen un documental que ningú entén a què treu cap: asseguts al sofà, sopem a la tauleta, però es passen l'estona més pendents d'intervenir que de menjar. Es fan els sorpresos per poder anar deixant caure comentaris, remarcant les parts que els semblen importants. Assetjament en línia o drogues que et destrossen, tot s'hi val; interessos ocults de les grans corporacions, perills del món hiperconnectat i també (i aquests van amb discurs) gent-que-no-ha-tingut-la-sort-que-li-toqui-un-país-com-el-nostre. Com si el nostre. L'endemà, si

hi ha sort, els convencem per sopar amb la tele, i llavors, si tot va bé, acabem repetint fins que un matí, a la tauleta baixa, la mama es troba els plats ressecs sense escurar.

Però això era abans, és clar. Quan encara no dormia al menjador «Per allò de l'al·lèrgia». No sé per què ens ha de tocar a nosaltres, recollir tots els plats, si aquí hi sopem tots quatre. El cas és que la mama s'aixeca a unes hores demencials per poder llegir una estona, abans d'entrar a la feina, i estic seguríssima que es lleva creuada. No entenc per què ha de fer coses d'aquestes. Tot seria diferent si dormís més.

NO ÉS JUSTÍCIA

Has tret la llet del foc quan el Tom ha despenjat i ha fet un gest. No hi sols rebre trucades, a la feina, però ta germana ho sap i no li hauràs de demanar que faci via.

—Se li ha ficat al cap, ja saps com és.

—¿Fins quan?

—Té pinta que un temps llarg.

—¿Per això et fa trucar a tu?

—Ja coneixes la mare. És ben capaç de presentar-se a casa teva amb la maleta i no dir res. He preferit avisa...

—Em passo el dia a la feina, al restaurant. Un dia potser sí, que hi puc faltar, però...

—Estarà bé, Hana. No pateixis.

—I tampoc parla l'idioma.

—Hana.

—Què.

—¿Has vist les notícies?

—M'ho han dit a la feina, sí. Sortia al diari. Però això no arregla res. Als tribunals internacionals només en jutgen quatre. Encara som molte...

—Hana.

—I aquell cabró...

—Escolta'm, Hana.

—Què. —Silenci a l'altra banda. Ta germana és la reina de les pauses dramàtiques. La ignores—. ¿Què passa, Nora, no puc ni imaginar-m'ho? No fa ni un mes que vaig tornar a somiar que m'hi enfrontava. Si no fos per la mare, ja faria temps que...

—També truco per això—diu ta germana.

—¿Què passa? ¿L'heu vist? ¿Ha tornat a venir al poble?

—Oblida-te'n, Hana. No hi pensis més.

—Ja et dic que la mare pot dir missa. Un dia d'aquests...

—El va envestir un camió.

Ara ets tu, que calles. La Nora continua.

—El mes passat, sortint del poble on vivia la sogra. Se n'ha salvat la filla. Es van matar la dona i ell.

Això no entrava als plans. T'aguantava la idea difusa d'enfrontar-t'hi. Se suposava que havies de tornar, forçar-lo a respondre, mirar-lo a la cara. Te li havies de poder posar al davant. La Nora no entén, ni tu li diràs mai, per què és aquest, d'entre tots, el que t'hauria fet tornar-hi: per què, entre tots els porcs que obriries en canal al taulell de la cuina, aquest aniria per davant de tots els altres.

—¿No estàs contenta?—diu.

No respons.

—Ha tingut la mort que es mereixia, Hana. ¿Què més vols?

No t'entendrà; no ho pot entendre. La justícia no és justícia si no és teva.

Els sopars familiars són una font inesgotable d'alegries. Sovint per culpa meva, és clar. Tot seria més fàcil si hi poguéssim tenir el mòbil (o un llibre, o el que fos) per anar passant l'estona, com la gent normal. El que no es pot fer és seure a taula a l'aventura, a veure què, esperant que la improvisació organitzi la vetllada, així, màgicament.

Disset anys, aviat seran divuit, sopant a can Mas-Vilardaga. Disset anys, quasi divuit, i sabent tot això encara caic en la trampa. Perquè em pregunten i contesto, sí, i fins aquí res de greu, però és que quan la conversa avança jo m'hi tiro, m'acabo aferrant al que convingui i llavors m'ho he de menjar. És el que passa quan et fan parlar i és l'últim que volies: t'hi poses amb desgana i acabes discutint coses que sí, que potser ara veus així però que l'últim que vols haver de fer és analitzar, reflexionar, debatre. No diguem ja *reconsiderar*, la paraula del milió, que és el que els pares t'estan demanant des que has obert la boca. Cada sopar és una oportunitat d'alliçonar-te, com si s'haguessin oblidat (i estiguessin disposats a jurar que no s'hi han trobat mai) que l'experiència dels altres importa una merda. Perquè si això és l'únic que ha de comptar, senyors i senyores del jurat, llavors no cal ni viure: amb tancar-se a llegir els clàssics (que superen segur les anècdotes grises d'uns pares normals) ja n'hi ha prou. I així viurem segurs en un món on l'experiència és un fòssil a dins d'una vitrina, perquè les coses que tenen importància ja han passat, van ser com les llegim i ja estan decidides.

De vegades faig propòsit d'esmena. D'acord, jo tampoc no sóc fàcil, o no ho sóc del tot. Però només salto si em pun-

xen, i si ho fan no és culpa meva. Per alguna banda m'havia de sortir. Els pares de la Dària matarien per tenir una filla com jo, que no diu mentides, treu bones notes i arriba puntual a l'hora absurda que li marquen. Ni fumo ni bec i en tinc oportunitats per donar i vendre, però això mons pares ho troben normalíssim perquè es veu que és mèrit seu. «La Sara és difícil», diuen. Així, en format de veritat absoluta. I no miren més enllà: en això sí que es posen d'acord, i de seguida. El propòsit d'esmena, ho accepto, tampoc no em dura gaire. M'esforço per ser amable durant un parell de dies, en general fins que el pesat de mon germà em torna a burxar.

MARQUES

Les nits entre setmana solen ser bastant tranquil·les, per això la Ilària s'hi ha fixat, en la dona que s'ha aixecat a mig sopar i ha abandonat la taula gran. Diu que ha marxat amb presses, provant d'amagar el plor, que no s'ha endut l'abric i que al principi ha semblat que sortia a airejar-se. Quan ha notat el fred ja devia ser lluny, o potser li ha fet vergonya tornar enrere, perquè els seus acompanyants, que a primer cop d'ull hauries dit que eren companys de feina, han retornat el plat, gairebé intacte, quan tenies els segons preparats per sortir.

El seu llenguado, fred, se l'ha menjat el Tom en un parell de mossegades fa una estona. L'última taula s'aixecava quan el telèfon ha sonat: algú et demanava per l'abric oblidat, a l'altra banda.

—No pateixi; l'hi guardo—has contestat amb presses—.
¿Em deixa un nom?

Ha donat el cognom. Per inèrcia ha començat a lletrejar-te'l.

—No es preocupi—l'has tallat—. Ja el tinc escrit.

—¿Parla l'idioma?

—Des de sempre.

—¿Li fa res si vinc ara?—ha dit la veu.

El Tom i la Ilària et fan adéu amb la mà, exagerant els gestos. El Jamal acaba de marxar.

—Estem tancant—has dit—. Millor demà, si...

—Hi seria en dos minuts; sóc a tocar... ¿Han marxat tots, de la taula del fons? La rodona.

—Ja no queden clients.

—¿Hi serà, vostè?

—Hi seré. Però no trigui.

La nit és freda, però ella ha arribat sense jaqueta ni res per tapar-se, com si hagués estat fent temps pels volts del restaurant. Li ofereixes un te; ha d'estar glaçada. La Karla et diu adéu; «¿Tanques tu?».

No t'ha dit que es diu Alma fins que la Karla ha sortit. Et preguntes quants cops, en l'últim any, es deu haver trobat algú que pugui pronunciar el seu cognom com tu saps fer-ho. I, malgrat tot, s'ha dirigit a tu en la llengua d'adopció, com tu ho hauries fet.

—Em sap greu—ha dit—. Només volia... ¿Us puc pagar els meus plats?

—Oblida't d'això. ¿T'ha passat res? ¿Algú t'ha molestat?

—No, no. Són bona gent. Estan...—Ha fet una pausa, buscant les paraules—. Fan un documental. Per la tele. La Fanni, la més jove, la que duia una trena..., em va venir a veure i m'ho va estar explicant. És bona noia. Li vaig dir que sí, que hi estava disposada. Que ho volia fer.

—¿Participar al documental? ¿Parlar-hi?

—Del que va ser tot allò, sí. Abans i ara. Deixar que surti tot. Ella té raó, si callar no ha servit... Després de tant de temps encara és tot aquí, encara m'ofega. Volia fer un crit. Per totes. Volia cridar, però...

Has pensat en el rastre. Aviat no hi haurà res. No són els anys, que desdibuixen els records; és l'oblit buscat, és el rentat de cara. És haver de conviure amb el cinisme dels qui us neguen per apropiarse del dolor que van causar. La Nora t'ho diu cada cop que parleva: «Ho estan blanquejant tot. ¿Recordes la paret, darrere del gimnàs? L'estan arre-

bossant, Hana. És per plorar; n'estan esborrant totes les marques».

Perquè de patiment n'hi ha per donar i per vendre, però el bàndol menys ferit ha après a guardar-se'l com un mal menor. Quan la humiliació carrega la balança d'un costat, desenterrar el passat es torna de mal gust per als que voldrien estalviar-se la vergonya dels seus actes. Insistiran que va ser una època difícil per a tothom, que cal ser tolerant; que tots van perdre algú, que ara toca conviure. I potser sí que els compraries el discurs, del costat dels vençuts, si no fos tan evident que és sempre el guanyador qui proposa avançar, deixar el passat enrere i no tombar-se. El silenci és negació. I ni pots, ni voldràs mai, guardar-te el dolor en nom de la bona educació que se us demana.

—... però ja ho veus—continua dient—. Mira'm les mans. Quasi vint anys i encara està tot tendre. ¿Ho veus? Fa estona que he marxat, ningú m'obliga a res però tremolen igual. I les cames una mica, també, mira. I això és només per fora... ¿Ho veus? Volia parlar; volia fer el crit. Però això...

—Podria fer-ho jo—t'has sentit dir—. En lloc teu... Si et deixa més tranquil·la. També he passat la guerra. Si del que es tracta és de parlar, d'explicar l'experiència...

T'ha mirat com si l'haguessin atrapat robant al súper i t'haguessis ofert per pagar tu. No saps per què ho has fet, però ja te'n penedeixes.

—Només si ha de servir—has dit, provant de retractar-te'n.

No et mira als ulls. No diu res. Encara deus ser a temps de fer-te enrere.

—No és això—contesta, finalment—. És que...

—Escolta, no he dit res. Si has de parlar, que sigui perquè vols. I quan tu vulguis.

—Vaig ser a Vilina Vlas.

Ha tornat tot. Els crits, aquella olor, el terror com una taca que no marxa. No et cal haver-hi estat per saber de què parla.

Li acostes la mà a l'espatlla per tocar-la, a poc a poc. Tremola més que abans; acota el cap, es tapa la cara. Està plorant. Quan li demanes si pots abraçar-la, és en la llengua dels teus pares.

—¿És sobre Vilina Vlas?

—No només. És sobre el que ens van fer.

«És per plorar, Hana. Ho estan blanquejant tot; estan esborrant totes les marques. És per plorar, Hana. Per plorar».

—Llavors pots comptar amb mi, Alma.

—¿Tu també... ?

Encara no saps què has fet.

Et passaràs la nit en blanc regirant-te al sofà, esperant que sigui hora de llevar-se, de trucar a aquella gent i anunciar-los que sí, que tu sí, que tu pots i vols parlar-ne; per demanar a uns desconeguts que no han entès qui ets, ni per què truques, que t'acceptin en un reportatge del qual no saps res.